

Οδηγός επιχειρείν στο Αζερμπαϊτζάν

Οι διμερείς οικονομικές και εμπορικές σχέσεις με την Ελλάδα και οι προοπτικές τους

ΓΕΝΙΚΑ

Το Αζερμπαϊτζάν συγκαταλέγεται στις τρεις χώρες του Νοτίου Καυκάσου (μαζί με την Αρμενία και την Γεωργία) και εκτείνεται στη δυτική ακτή της Κασπίας. Πρωτεύουσα της χώρας είναι το Μπακού, με πληθυσμό άνω των 3 εκατομμυρίων. Σύμφωνα με επίσημα στοιχεία του 2012¹, ο συνολικός πληθυσμός της χώρας ανερχόταν σε 9,3 εκατ. κατοίκους, εκ των οποίων το 53% ζουν σε αστικές περιοχές και το 47% στην επαρχία. Τρία εκατομμύρια του πληθυσμού αποτελούν το εργατικό δυναμικό του Αζερμπαϊτζάν, εκ των οποίων το 35% απασχολείται με αγροτικές εργασίες και το 26% εργάζεται στους τομείς της βιομηχανίας και των κατασκευών.

Εκτός από τους Αζέρους του Αζερμπαϊτζάν, υπάρχει και μεγάλη διασπορά στο Ιράν, όπου υπολογίζεται ότι ζουν από 15 έως 30 εκατομμύρια Αζέροι στο βόρειο τμήμα του. Δεν υπάρχουν επιβεβαιωμένα επίσημα στοιχεία, αλλά η διασπορά αυτή συμμετέχει και στην οικονομική ζωή του Αζερμπαϊτζάν, κυρίως επενδύοντας χρήματα σε αγορά κατοικίας στο Μπακού.

ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ

Οι ρυθμοί ανάπτυξης της οικονομίας της χώρας από το 2005 ως σήμερα είναι από τους υψηλότερους παγκοσμίως. Χαρακτηριστική μακροοικονομική ένδειξη είναι ότι το 2012 το ΑΕΠ αυξήθηκε κατά 2,2% σε σχέση με το 2011 και ανήλθε σε 68,7 δισ. δολάρια ΗΠΑ. Ο πληθωρισμός έτρεχε με ρυθμό 1,1% σύμφωνα με επίσημες πηγές. Ωστόσο, ανεξάρτητοι παρατηρητές τον τοποθετούν περίπου στο 10%. Ο μέσος μηνιαίος μισθός τοποθετείται κατά προσέγγιση στα 400 δολάρια και το επίσημο ποσοστό ανεργίας της χώρας είναι στο 5,2%.

Σε πρόσφατη έκθεση της Παγκόσμιας Τράπεζας για τα επίπεδα επιχειρηματικότητας (World Bank Doing Business Report Ranking 2013), το Αζερμπαϊτζάν καταλαμβάνει την 67^η θέση μεταξύ 185 χωρών και έχει εμπορικές σχέσεις με 154 χώρες - εταίρους απ' όλο τον κόσμο. Οι κυριότεροι εμπορικοί εταίροι του Αζερμπαϊτζάν για το 2012 είναι για μεν τις εξαγωγές η Ρωσία, η Τουρκία, η Γερμανία και οι ΗΠΑ για δε τις εισαγωγές, η Ιταλία, οι ΗΠΑ, η Γαλλία, η Ινδία, η Ινδονησία και το Ισραήλ.

---

¹ <http://www.stat.gov.az/source/demography/indexen.php#001> Στατιστική Υπηρεσία Αζερμπαϊτζάν

Σημαία	
Εθνική εορτή	28 Μαΐου
Κύρια γλώσσα	Αζερική (τουρκογενής)
Κύρια θρησκεία	Μουσουλμανική (κατά πλειοψηφία σιϊτική)
Προσδόκιμο ζωής	71,2 (άντρες), 76,5 (γυναίκες)
Νόμισμα	Μανάτ (1.0377AZN = 1 ευρώ [31.12.2012])
Κύριες εξαγωγές	23,9 δις δολάρια (πετρέλαιο, φυσικό αέριο, πετροχημικά, φρούτα, χυμοί)
Κύριες εισαγωγές	9,6 δις δολάρια (βιομηχανικά αγαθά, δομικά υλικά, τρόφιμα, φαρμακευτικά προϊόντα)
ΑΕΠ	53,9 δις. AZN = 68,7 δις. δολάρια (+2,2%)
ΑΕΠ/Κάτοικο	5.884,5 AZN = 7.490,5 δολάρια (+0,8%)
Συναλλαγματικά αποθέματα Κεντρ. Τράπεζας	12,2 δις. δολάρια (+9,7%)
Πληθωρισμός	1,1% (επισήμως) – 9,9 % (άλλες πηγές)

Πηγή: Κρατική Στατιστική Επιτροπή και Υπουργείο Οικονομικής Ανάπτυξης Αζερμπαϊτζάν

Ειδικότερα για την Τουρκία, το 36% των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στο Αζερμπαϊτζάν είναι τουρκικές, κατατάσσοντας την Τουρκία στην πρώτη θέση των επενδυτών, με επενδύσεις της τάξης των 2,1 δις. δολαρίων. Η Τουρκία αποτελεί εξίσου πρώτο επενδυτικό προορισμό για το Αζερμπαϊτζάν, δεδομένου ότι η αζερική κρατική ενεργειακή εταιρεία Socar θα έχει επενδύσει 17 δις. δολάρια στην Τουρκία έως το 2018 (κυρίως μέσω του πετροχημικού συγκροτήματος Petkim και του διυλιστηρίου Star)

Οι κύριες εξαγωγές της χώρας ανέρχονται σε 23,9 δις δολάρια και αφορούν σε πετρέλαιο, φυσικό αέριο, πετροχημικά, φρούτα και χυμούς ενώ οι εισαγωγές που αφορούν κυρίως βιομηχανικά αγαθά, δομικά υλικά, τρόφιμα και φαρμακευτικά προϊόντα, ανέρχονται στα 9,6 δις δολάρια. Τέλος, οι επενδύσεις συνολικά φτάνουν τα 25,7 δις. δολάρια (με τις ξένες επενδύσεις στα 10,3 δις. δολάρια).

ΚΥΡΙΟΙ ΤΟΜΕΙΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Οι υποδομές της χώρας, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται το οδικό και το σιδηροδρομικό δίκτυο, γέφυρες, λιμάνια, αεροδρόμια, αγωγοί μεταφοράς πετρελαίου και αερίου, είναι πεπαλαιωμένες και ο εκσυγχρονισμός τους αποτελεί πρώτη προτεραιότητα για την κυβέρνηση. Τα περισσότερα έσοδα, προερχόμενα από την πώληση υδρογονανθράκων, καταλήγουν τα τελευταία χρόνια στην αναβάθμιση και την κατασκευή υποδομών. Με τα χρήματα αυτά κατασκευάζονται σημαντικοί αυτοκινητόδρομοι, σταθμοί μετρό και γέφυρες. Επίσης, τα τελευταία χρόνια αγοράστηκαν νέα πλοία, επιβατηγά και εμπορευματικά, και δόθηκαν σε λειτουργία δύο νέα διεθνή αεροδρόμια. Στο στόχαστρο της κυβέρνησης βρίσκονται επίσης τα δίκτυα διανομής ηλεκτρικής ενέργειας, πόσιμο νερού, σταθερής και κινητής τηλεφωνίας, των οποίων η αναβάθμιση αποτελεί σημαντικό βραχυπρόθεσμο στόχο.

Το οδικό δίκτυο της χώρας εκσυγχρονίζεται κάθε χρόνο. Εντός των τελευταίων ετών κατασκευάστηκαν νέες γέφυρες και επισκευάστηκαν τμήματα οδικών αρτηριών, παρά ταύτα η πλειοψηφία των δρόμων παραμένει σε κακή κατάσταση. Το συνολικό μήκος του οδικού δικτύου ξεπερνά τα 60.000 χλμ., εκ των οποίων μόνο το ήμισυ είναι ασφαλτοστρωμένο.

Το συνολικό μήκος του υφισταμένου σιδηροδρομικού δικτύου της χώρας ανέρχεται σε πάνω από 2.932 χλμ. Η κυβέρνηση της χώρας επεξεργάστηκε πρόγραμμα ανάπτυξης των κρατικών σιδηροδρόμων, το οποίο υλοποιείται κατά την περίοδο 2010-2014 και το κόστος του υπολογίζεται ότι θα ανέλθει στα 1,2 δισ. δολάρια. Το πρόγραμμα αφορά τον εκσυγχρονισμό του δικτύου, καθώς και την αναδιάρθρωση της λειτουργίας του Οργανισμού Σιδηροδρόμων της χώρας. Στην εκπόνηση του προγράμματος συνεργάζονται και εμπειρογνώμονες της Παγκόσμιας Τράπεζας και άλλων διεθνών οργανισμών.

Ήδη από το 2007 υπεγράφη συμφωνία μεταξύ Αζερμπαϊτζάν, Γεωργίας και Τουρκίας για την σιδηροδρομική σύνδεση Μπακού- Τιφλίδα- Καρς, έργο το οποίο υπολογίζεται ότι θα είναι πλήρως έτοιμο το 2014 και αναμένεται να αυξήσει την εμπορευματική κίνηση από την Ασία προς την Ευρώπη. Πρόσφατα, το Τουρκμενιστάν και το Ουζμπεκιστάν εκδήλωσαν το ενδιαφέρον τους για την υλοποίηση σιδηροδρομικού έργου και σύνδεσης Ναβοί-Τουρκμενμπασί-Μπακού-Τιφλίδα-Καρς.

Τα μέσα μαζικής μεταφοράς στο Μπακού αναπτύσσονται τελευταία, κυρίως όσον αφορά τα λεωφορεία, με αγορές νέων οχημάτων. Ο εκσυγχρονισμός του δικτύου λεωφορείων συνεχίζεται. Στα τέλη του 2012, ορισμένες κυβερνητικές υπηρεσίες του Αζερμπαϊτζάν άρχισαν να εξετάζουν και την ιδέα της δημιουργίας στο Μπακού (στη λεωφόρο Azadlig) γραμμής τραμ ή τρόλεϊ αλλά μέχρι στιγμής τίποτε δεν έχει προχωρήσει. Το μετρό αποτελεί το παλαιότερο χρονολογικά αλλά και τεχνολογικά μέσο μαζικής μεταφοράς της πρωτεύουσας, τα συστήματα ασφαλείας του οποίου δεν ανταποκρίνονται στις σύγχρονες προδιαγραφές. Το μετρό λειτουργεί από το 1967 και έχει 23 σταθμούς.

Στο αεροπορικό δίκτυο, οι αζερικές αερογραμμές (AZAL, Azərbaycan Hava Yolları στα αζερικά) ανήκουν στην «Hava Yolları» του Αζερμπαϊτζάν (Closed Joint Stock Company), είναι η μεγαλύτερη αεροπορική εταιρεία της χώρας και ο εθνικός αερομεταφορέας της. Με έδρα το Μπακού, είναι μέλος της Διεθνούς Ένωσης Αεροπορικών Μεταφορών (IATA). Ως βάση έχουν το αεροδρόμιο του Heydar Aliyev (Διεθνές Αεροδρόμιο Αζερμπαϊτζάν) που βρίσκεται 20 χλμ. βορειοανατολικά του Μπακού. Η χώρα διαθέτει έξι διεθνείς αερολιμένες: στο Μπακού, στη Ganja, στο Γκαμπαλά, στο Ναχιτσεβάν, στο Λενκαράν και στη Ζακατάλα, εκ των οποίων μόνο αυτός του Μπακού ανταποκρίνεται στις διεθνείς προδιαγραφές.

Στα τέλη Μαΐου 2013 και με διάρκεια αρχικά έως τα τέλη Οκτωβρίου 2013, εγκαινιάστηκε από την ελληνική αεροπορική εταιρεία Aegean Airlines πιλοτικό πρόγραμμα έναρξης απευθείας πτήσεων μεταξύ των δύο πόλεων, με συχνότητα πτήσεων μίας ή δύο φορές την εβδομάδα.

Η παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας πραγματοποιείται από την Κρατική Εταιρεία Azerenergy JSC, η οποία, σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία της Κρατικής Στατιστικής Υπηρεσίας της χώρας, παρήγαγε περίπου 20 δις. κιλοβατώρες (KWh). Μετά από σειρά μεγάλων επενδύσεων που έχει ήδη πραγματοποιήσει η χώρα την τελευταία εξαετία με σκοπό την εξασφάλιση της αυτάρκειας στον τομέα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, το 2011 το Αζερμπαϊτζάν κατάφερε επιπλέον να εξάγει ηλεκτρισμό 794,497 εκατ. KWh, αξίας 40 εκατ. δολαρίων. Στόχος του Αζερμπαϊτζάν είναι να ολοκληρώσει την κατασκευή ηλεκτρικής γραμμής προς την Γεωργία, ώστε να αποκτήσει πρόσβαση στην αγορά ηλεκτρισμού της ανατολικής Τουρκίας και να εξάγει και εκεί μεγάλες ποσότητες ηλεκτρισμού σε βάθος χρόνου.

Τελευταία, το Αζερμπαϊτζάν επιχειρεί να παραγάγει ηλεκτρική ενέργεια και μέσω ανανεώσιμων πηγών (φωτοβολταϊκά, ανεμογεννήτριες κ.α.), ωστόσο οι προσπάθειες βρίσκονται σε εμβρυϊκό στάδιο. Αποτελεί, όμως, εκφρασμένο προεδρικό στόχο η ανάπτυξη του τομέα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας.

Το δίκτυο ύδρευσης και αποχέτευσης στη χώρα εξακολουθεί να είναι προβληματικό. Η ποιότητα πόσιμου νερού είναι χαμηλή, με συνέπεια να προκαλούνται διάφορα προβλήματα στη δημόσια υγεία, δεδομένου ότι το ευρύ κοινό δεν διαθέτει την οικονομική ευχέρεια που θα του επέτρεπε τη κατανάλωση εμφιαλωμένου νερού. Πάντως, υλοποιούνται συνεχώς έργα αναβάθμισης δικτύου και εξασφάλισης πόσιμου νερού για απομακρυσμένες περιοχές της χώρας. Το 2012, 300.000 επιπλέον κάτοικοι του Μπακού άρχισαν να έχουν πόσιμο νερό όλο το εικοσιτετράωρο ενώ η ίδια η πόλη υδροδοτείται σε ποσοστό 70% μόλις από το 2010 και μετά. Συνολικά, το 2013 αναμένεται να βελτιωθεί η παροχή φρέσκου νερού για ακόμη 400.000 άτομα, 30.000 εκ των οποίων ζουν σε αγροτικές περιοχές. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι σε πολλά χωριά ο πληθυσμός της χώρας εξακολουθεί να χρησιμοποιεί νερό από πηγές.

Στον τομέα της αποχέτευσης είναι απαραίτητη η δημιουργία σταθμών για την επεξεργασία των λυμάτων, δεδομένου ότι τα περισσότερα καταλήγουν στην ήδη

μολυσμένη Κασπία Θάλασσα. Η ΕΕ και οι Διεθνείς οργανισμοί προτίθενται να συνδράμουν την κυβέρνηση της χώρας στην επίλυση του προβλήματος, μέσω της εκπόνησης και συγχρηματοδότησης ειδικών προγραμμάτων για την ύδρευση και την αποχέτευση.

Οι τηλεπικοινωνίες είναι πλέον ένας από τους κορυφαίους τομείς που συμβάλλουν στην οικονομική ανάπτυξη του Αζερμπαϊτζάν. Εκτός από τη σταθερή τηλεφωνία, η οποία εξακολουθεί να παραμένει κρατική, δραστηριοποιούνται στη χώρα και τρεις ιδιωτικές εταιρείες κινητής τηλεφωνίας: Azercell, Bakcell και Azerfon. Επενδύσεις γίνονται κυρίως στην αναβάθμιση των γραμμών τηλεπικοινωνίας και στην κατασκευή νέων γραμμών οπτικών ινών. Ο αριθμός των συνδέσεων σταθερής τηλεφωνίας ανέρχεται σε 67 συνδέσεις ανά 100 οικογένειες κατοίκων. Ο αριθμός των συνδέσεων κινητής τηλεφωνίας στη χώρα ανέρχεται σε 88 ανά 100 κατοίκους.

Ο τομέας υπηρεσιών διαδικτύου (internet) αναπτύσσεται δυναμικά και είναι διαθέσιμος σε όλες τις μεγάλες αλλά και σε ορισμένες απομακρυσμένες πόλεις. Οι προσφερόμενες υπηρεσίες, τουλάχιστον στην πρωτεύουσα, είναι κατά γενική ομολογία αρκετά ικανοποιητικές.

Μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης επήλθε πλήρης αποβιομηχάνιση του Αζερμπαϊτζάν με τον παράλληλο εκσυγχρονισμό και ανάπτυξη του τομέα των υδρογονανθράκων, στον οποίο επικεντρώθηκε η προσοχή των κυβερνήσεων, εφόσον όλες οι επενδύσεις προερχόμενες από το εξωτερικό αλλά και εντός της χώρας κατέληξαν σε αυτόν.

Η αποβιομηχάνιση της χώρας οδήγησε στην αύξηση της ανεργίας, κυρίως στην περιφέρεια, με αποτέλεσμα η πρωτεύουσα να αποτελεί τόπο έλξης για τους ανέργους, μεταφέροντας έτσι το πρόβλημα και στην πρωτεύουσα. Τα τελευταία χρόνια καταβάλλεται σημαντική προσπάθεια, με απόφαση του ίδιου του Προέδρου, για την ανάπτυξη των μη πετρελαιοπαραγωγικών τομέων της βιομηχανίας, αλλά και της αγροτικής οικονομίας, όπου αναζητούνται ευκαιρίες από τους αρμόδιους φορείς και συνδέσμους για ανταλλαγή τεχνογνωσίας με ξένες χώρες. Το αρμόδιο Υπουργείο Οικονομικής Ανάπτυξης εκπόνησε προς την κατεύθυνση αυτή πενταετές πρόγραμμα, το οποίο πρόκειται να οδηγήσει στην επαναλειτουργία και εγκατάσταση νέων βιομηχανικών μονάδων, με σκοπό την παραμονή του πληθυσμού στην περιφέρεια, κυρίως των νέων, και τη μείωση των υπαρχουσών ανισοτήτων.

Η κυβέρνηση του Αζερμπαϊτζάν καλεί ξένους επενδυτές, οι οποίοι διαθέτουν κυρίως υψηλό know-how, σύγχρονη τεχνογνωσία και τεχνολογία, έτσι ώστε με την εφαρμογή τους να εξασφαλισθεί το υψηλό επίπεδο των νέων βιομηχανικών εγκαταστάσεων.

ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ

Οι ξένοι επενδυτές έχουν την δυνατότητα να επιλέξουν τη μορφή που θα λάβει η επένδυσή τους στη χώρα, μεταξύ είτε συμμετοχής σε κοινοπραξίες με ημεδαπές εταιρείες

είτε δημιουργίας αμιγώς αλλοδαπών εταιρειών είτε μέσω αντιπροσωπειών είτε μέσω των Συμφωνιών Συνεκμετάλλευσης (Production Sharing Agreements, PSAs) που αφορούν, όμως, αποκλειστικά στην παραγωγή και εκμετάλλευση του πετρελαίου και φυσικού αερίου. Οι επιχειρήσεις αυτού του τύπου τυγχάνουν ειδικού προνομιακού καθεστώτος στο πλαίσιο των διεθνών συμβάσεων μεταξύ του Αζερμπαϊτζάν και ξένων πολυεθνικών κοινοπραξιών (PSAs).

Από τον Ιανουάριο του 2008 τέθηκε σε εφαρμογή και το απλουστευμένο σύστημα ίδρυσης εταιρείας μέσω διαδικασιών one-stop shop, το οποίο μειώνει τη γραφειοκρατία και το χρόνο διεκπεραίωσης σε 3 ημέρες. Το νέο σύστημα αφορά και την ίδρυση ξένων επιχειρήσεων και θεωρείται δελεαστικό, εφόσον πλέον μόνο ελάχιστα πιστοποιητικά απαιτούνται από τη μία και μοναδική υπηρεσία που στεγάζεται στο Υπουργείο Φόρων της χώρας.

Οι επενδύσεις που προέρχονται από το εξωτερικό δεν απολαμβάνουν ιδιαίτερων φορολογικών προνομίων, όπως συμβαίνει π.χ. στην Ελλάδα. Αυτά παρέχονται αποκλειστικά στις αλλοδαπές πετρελαϊκές εταιρείες, οι οποίες λειτουργούν με την μορφή των PSAs. Σε ξένες εταιρείες, όμως, παρέχονται άλλης μορφής διευκολύνσεις, όπως η δυνατότητα να προμηθεύονται από όπου θέλουν αγαθά, υπηρεσίες και εργατικό δυναμικό. Ακόμη, επιχειρήσεις με αλλοδαπή συμμετοχή που υπερβαίνει το 30% του κεφαλαίου έχουν δικαίωμα εξαγωγής των αγαθών και υπηρεσιών τους χωρίς συγκεκριμένη άδεια, έχοντας μόνο την υποχρέωση να έχουν κατατεθειμένο ως αποθεματικό το 15-25% του λειτουργικού τους κεφαλαίου. Επιπλέον, αλλοδαποί επενδυτές έχουν το δικαίωμα να εισάγουν χωρίς άδεια αγαθά που χρησιμοποιούν στην επιχείρησή τους.

Οι κύριοι φόροι που επιβάλλονται στο Αζερμπαϊτζάν είναι οι ακόλουθοι² (8):

Φόροι	Κλίμακα	Σημειώσεις
Φόρος κερδών	20%	Υπάρχει δυνατότητα αφαίρεσης κάποιων εξόδων από το φορολογητέο ποσό
ΦΠΑ	18%	Υπάρχουν κάποιες εξαιρέσεις και μηδενική κατηγορία
Φόρος περιουσίας	1%	Για επιχειρήσεις. Άλλη κλίμακα ισχύει για φυσικά πρόσωπα
Φόρος γαιοκτησίας	Ανάλογα με έκταση, περιοχή και χρήση	Π.χ. στο Μπακού, η κλίμακα είναι 10 AZN ανά 100 τ.μ. γης εμπορικής, κατασκευαστικής και βιομηχανικής χρήσης
Τέλη κυκλοφορίας	Ανάλογα με υποδύναμη, φορτίο και απόσταση διαδρομής οχήματος	Π.χ 0,01 AZN ανά κυβ. εκατοστό για οχήματα ως 2.000 κυβ. εκατοστά
Φόρος εξόρυξης	Ανάλογα με τύπο και	Π.χ 0,02AZN ανά κυβ. μέτρο στην

² Πηγή: Υπουργείο Φόρων του Αζερμπαϊτζάν (www.taxes.gov.az)

	όγκο εξόρυξης	εξόρυξη υδάτων ιωδίου / βρωμίου
Φόρος κατανάλωσης	Ποικιλία διαφορετικών ποσοστών	Επιβάλλεται σε: μύρα, αλκοόλ, καπνό, οχήματα, σκάφη, προϊόντα πετρελαίου κ.α. Φόρος κατανάλωσης για τον καπνό εγχώριας παραγωγής ανέρχεται στο 12,5% της τιμής πώλησης

Οι φόροι εισοδήματος για εισοδήματα έως 2.000 AZN ανέρχονται στο 14%. Για εισοδήματα άνω των 2.000 AZN ο φόρος αποτελείται από το σταθερό ποσό των 280AZN συν 30% επί του ποσού που ξεπερνά το δεδομένο όριο. Οι ασφαλιστικές εισφορές των εργαζομένων και των εργοδοτών στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης καθορίζονται από ειδικό νόμο και κυμαίνονται στο 22% και 3%, αντίστοιχα.

Ειδική φορολογία ισχύει για την φορολόγηση δραστηριοτήτων στον πετρελαιοπαραγωγικό τομέα. Οι αλλοδαποί επενδυτές, ανάλογα με την μορφή της επιχείρησης ή της επένδυσης, υπόκεινται σε δύο διαφορετικά είδη φορολόγησης. Στην περίπτωση των Production Sharing Agreements (PSA), η φορολόγησή τους ρυθμίζεται με ειδικό πρωτόκολλο που αφορά στη συγκεκριμένη συμφωνία.

Οι επιχειρήσεις εκτός PSAs επιβαρύνονται με: φόρο 22% επί των καθαρών κερδών, φόρο 10% επί των μερισμάτων που διανέμονται εκτός της επικράτειας του Αζερμπαϊτζάν, φόρο 4% επί των ασφαλιστρών, καθώς και φόρο 10% επί άλλων αμοιβών και εισοδημάτων, ΦΠΑ (VAT) 18% και φόρο εισοδήματος, ο οποίος κυμαίνεται προοδευτικά, με έμφαση στα υψηλά εισοδήματα, μεταξύ 14-35%.

Σύμφωνα με τον Τελωνειακό Κώδικα, όλα τα προϊόντα (ανάλογα με το είδος τους) υπόκεινται σε εισαγωγικούς δασμούς προοδευτικής κλίμακας 3%, 5% και 15%. Όμως, κατά κανόνα ο εισαγωγικός δασμός ανέρχεται σε 15%. Από εισαγωγικούς δασμούς απαλλάσσονται προϊόντα που προέρχονται από χώρες με τις οποίες το Αζερμπαϊτζάν έχει υπογράψει διμερείς συμφωνίες ελεύθερου εμπορίου, προϊόντα που εισάγονται προσωρινά για να επανεξαχθούν ή προωθούνται προς επεξεργασία. Εκτός από τους εισαγωγικούς δασμούς, ΦΠΑ 18% επιβάλλεται στις εισαγωγές από όλες τις χώρες.

Οι εξαγωγές στρατηγικής σημασίας αγαθών, π.χ. πετρελαιοειδή, βαμβάκι, ηλεκτρική ενέργεια και μη σιδηρούχα μέταλλα διέπονται από ειδικές ρυθμίσεις και απαιτείται έγκριση της Εθνικής Επιτροπής Επιτήρησης Οικονομικών Σχέσεων.

Το επίπεδο ανάπτυξης του τραπεζικού συστήματος εξακολουθεί να μην είναι ικανοποιητικό, συγκρίνοντας το με τις προδιαγραφές των τραπεζικών ιδρυμάτων των ανεπτυγμένων χωρών. Είναι εξαιρετικά δύσκολη η έκδοση άδειας λειτουργίας σε ξένη τράπεζα, δεδομένου ότι η κυβέρνηση της χώρας επιθυμεί την διατήρηση του πλήρους ελέγχου του τραπεζικού συστήματος. Ωστόσο, μέσα στο 2010 ξεκίνησαν τη λειτουργία τους υποκαταστήματα 3 διεθνών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων.

Η αύξηση των εισοδημάτων του πληθυσμού, οι βελτιώσεις στο νομικό καθεστώς που αφορά στην προστασία των πιστωτών και των δανειζόμενων και ειδικότερα η δημιουργία «ταμείου Ασφάλισης Καταθέσεων» οδήγησε σε ραγδαία αύξηση των καταθέσεων.

ΓΕΩΡΓΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ ΥΠΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Ο ρόλος της αγροτικής οικονομίας στη διαμόρφωση του ΑΕΠ παραμένει σε χαμηλά επίπεδα και η συνεισφορά του ανήλθε στο 5,2% για το ΑΕΠ του 2012. Η καλλιεργήσιμη έκταση ανέρχεται στο 23% της συνολικής επιφάνειας του Αζερμπαϊτζάν. Τα 14.550 τετραγωνικά χλμ. από τα 86.600 τετραγωνικά χλμ. είναι ποτιστικά. Οι κλιματολογικές συνθήκες της χώρας επιτρέπουν την καλλιέργεια σιτηρών, καλαμποκιού, πατατών, ελαιόσπορων, ποικίλων φρούτων, εσπεριδοειδών, καρπουζιών, οπωροκηπευτικών, τσαγιού κλπ. Η εγχώρια φυτική παραγωγή δεν καλύπτει τις ανάγκες του πληθυσμού και συνεπώς, πραγματοποιούνται εισαγωγές, κυρίως σιτηρών, ρυζιού και ζάχαρης.

Από όλες τις χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης μόνο στο Αζερμπαϊτζάν υπήρχαν ελαιοκαλλιέργειες, οι οποίες φυτεύτηκαν στις αρχές της δεκαετίας του 50. Στο τέλος της δεκαετίας του '90 υπήρχαν 2.600 εκτάρια ελαιοκαλλιεργειών, συγκεντρωμένα κυρίως στην ευρύτερη περιοχή του Μπακού. Πολλά από τα ελαιόδεντρα, πάντως, έχουν φυτευτεί για διακοσμητικούς λόγους. Στη σημερινή εποχή καταβάλλονται προσπάθειες για τον εκσυγχρονισμό των ελαιοκαλλιεργειών και τη διάδοση στην εγχώρια αγορά των προϊόντων ελιάς και του ελαιολάδου, τα οποία σήμερα μετέχουν ελάχιστα στις διατροφικές συνήθειες του αζερικού πληθυσμού.

Η βιομηχανία μεταποίησης αγροτικών προϊόντων δεν ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις των καιρών. Η πεπαλαιωμένη υποδομή που κληρονομήθηκε από την περίοδο της Σοβιετικής Ένωσης δεν έτυχε σχεδόν κανενός εκσυγχρονισμού. Απαιτούνται επενδύσεις στις νέες τεχνολογίες που θα εξασφαλίσουν την επεξεργασία και διατήρηση των αγροτικών προϊόντων φυτικής και ζωικής προέλευσης υψηλών ποιοτικών προδιαγραφών, έτσι ώστε να εξασφαλισθεί και η δυνατότητα πρόσβασης των προϊόντων αυτών στις ευρωπαϊκές αγορές. Χαρακτηριστικό είναι ότι σύμφωνα με την Κρατική Στατιστική Υπηρεσία του Αζερμπαϊτζάν, η τομεακή διάρθρωση της βιομηχανικής παραγωγής για το 2012 είναι η ακόλουθη: 78,2% εξόρυξη υδρογονανθράκων και 17,9% μεταποιητική βιομηχανία.

Με προεδρικά διατάγματα αποφασίσθηκε σε ανώτατο επίπεδο η ανάπτυξη του αγροτικού τομέα της χώρας, ο οποίος τα τελευταία χρόνια υπέστη περαιτέρω υποβάθμιση. Στο πλαίσιο της πολιτικής αυτής αναπτύσσεται τελευταία η καλλιέργεια φρούτων και λαχανικών σε θερμοκήπια, με σκοπό την εξασφάλιση συγκομιδής καθ' όλη τη διάρκεια του έτους και την ακόλουθη εξαγωγή μεγάλου τμήματος της παραγωγής αυτής στις γειτονικές χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, κυρίως στη Ρωσία.

Τα τελευταία χρόνια επενδύθηκαν αρκετά κεφάλαια στην κατασκευή συγχρόνων μονάδων επεξεργασίας ψαριών, εισαγόμενων και ντόπιων, καθώς και παραγωγής χαβιαριού. Λόγω μικρής διαθέσιμης ποσότητας, υπολογίζεται ότι τα προσεχή χρόνια το χαβιάρι θα παράγεται από ψάρια ιχθυοτροφείου. Σύμφωνα με δηλώσεις τοπικών

αξιοματούχων, το 90% της παγκόσμια παραγωγής χαβιαριού ανώτατης ποιότητας παράγεται στο Αζερμπαϊτζάν.

Ο ΤΟΜΕΑΣ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Η βιομηχανία στο Αζερμπαϊτζάν κυριαρχείται από τον ενεργειακό τομέα και ειδικότερα τους τομείς εξόρυξης και εκμετάλλευσης των κοιτασμάτων υδρογονανθράκων (πετρελαίου και φυσικού αερίου). Μετά την ανακήρυξη της ανεξαρτησίας, το 1991, η ενεργειακή πολιτική του Αζερμπαϊτζάν διαμορφώθηκε με σκοπό α) σε οικονομικο-εμπορικό επίπεδο, την καλύτερη δυνατή εκμετάλλευση από το Αζερμπαϊτζάν των υποθαλάσσιων ενεργειακών κοιτασμάτων του, η οποία, λόγω έλλειψης σύγχρονης τεχνογνωσίας και τεχνολογίας, ήταν περιορισμένη μέχρι τότε και β) σε πολιτικό επίπεδο, την ανάμιξη των δυτικών κυβερνήσεων, μέσω των εταιρειών τους, για να δημιουργηθούν ισχυροί δεσμοί αλληλεξάρτησης. Όχημα για την επίτευξη της παραπάνω στρατηγικής ήταν η σύναψη των λεγόμενων PSAs (Production Sharing Agreements), μακροχρόνιων συμφωνιών συνεκμετάλλευσης και συμπαραγωγής με τις πετρελαϊκές εταιρείες. Η πρώτη συμφωνία υπεγράφη το 1994 με δέκα εταιρείες από επτά χώρες για τα κοιτάσματα πετρελαίου Azeri, Chirag και Guneshli (ACG) και ακολούθησαν 33 μέχρι σήμερα παρόμοιες συμφωνίες.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Κρατικής Ενεργειακής Εταιρείας του Αζερμπαϊτζάν (SOCAR- State Oil Company of Azerbaijan Republic) υπάρχουν 61 κοιτάσματα πετρελαίου και αερίου, 40 επίγεια (onshore) και 21 υποθαλάσσια (offshore). Από αυτά, η SOCAR εκμεταλλεύεται μόνη της είκοσι επίγεια κοιτάσματα και δεκαπέντε υποθαλάσσια ενώ όλα τα υπόλοιπα κοιτάσματα αποτελούν αντικείμενο συνεκμετάλλευσης με βάση PSAs. Σύμφωνα με τους υπολογισμούς της κρατικής ενεργειακής εταιρείας SOCAR, στο έδαφος του Αζερμπαϊτζάν και στα υπό την δικαιοδοσία του ύδατα της Κασπίας υπάρχουν σήμερα διαπιστωμένα αποθέματα 2 δισ. τόνων πετρελαίου και 2,6 τρισ. κυβικών μέτρων αερίου.

Η ποιότητα του παραγόμενου αζερικού αργού πετρελαίου θεωρείται από τους ειδικούς ως εξαιρετική. Πρόκειται για το πετρέλαιο με την επωνυμία «Azeri Light», το οποίο εκμεταλλεύεται κυρίως η κοινοπραξία AIOC (Azerbaijan International Operating Company) με την οποία υπεγράφη η προαναφερόμενη συμφωνία το 1994. Η σημερινή εταιρική σύνθεση της AIOC είναι η ακόλουθη: BP 35,79%, SOCAR 11,65%, Chevron 11,27%, INPEX 10,96%, Statoil 8,56%, Exxon Mobil 8%, TPAO 6,75%, Itochu 4,30% και Hess 2,72%. Το 2008 ολοκληρώθηκε η απόσβεση των αρχικών επενδύσεων της κοινοπραξίας που ανήλθαν σε 21,4 δισ. δολάρια. Το κόστος εξόρυξης και μεταφοράς μέχρι το Τσεϊχάν ανέρχεται σε 10 δολάρια/βαρέλι (όταν η μέση τιμή πώλησης είναι 113,57 δολάρια/βαρέλι), γεγονός που αναδεικνύει την υψηλή κερδοφορία των κοιτασμάτων. Η λήξη του συμβολαίου προβλέπεται για το 2024 με δυνατότητα πενταετούς παράτασης.

Κατά το 2012, οι σχέσεις της BP με την κυβέρνηση δοκιμάστηκαν, όταν στις 11.10.2012 ο πρόεδρος Aliyev εξέφρασε δημόσια την δυσαρέσκειά του, διότι η παραγωγή από τα κοιτάσματα ACG άρχισε να υποχωρεί κατά τα έτη 2011 και 2012, σε σχέση με το

κορυφαίο ύψος παραγωγής που επετεύχθη το 2010. Ακολούθησε σειρά συναντήσεων σε πολλά επίπεδα, αντικαταστάθηκε σε μεγάλο βαθμό η ηγεσία της (θυγατρικής) BP-Azerbaijan και τα δύο μέρη φαίνεται ότι έχουν συμφωνήσει σε σειρά μέτρων που θα σταθεροποιήσουν την ετήσια παραγωγή των τριών κοιτασμάτων στο επίπεδο των 33 εκατ. τόνων ετησίως κατά την προσεχή δεκαετία. Στην επίτευξη αυτού του στόχου θα συμβάλει η έναρξη λειτουργίας νέας εξέδρας στο κοίτασμα Chirag κατά το 2013.

Οι μεγαλύτερες ποσότητες αργού πετρελαίου στο Αζερμπαϊτζάν παράγονται από δύο κυρίως κοιτάσματα: το χερσαίο κοίτασμα που βρίσκεται στη χερσόνησο Absheron και το θαλάσσιο κοίτασμα Azeri-Shiraz-Guneshli στην Κασπία Θάλασσα. Η κερδοφορία των κοιτασμάτων πετρελαίου του Αζερμπαϊτζάν αναμένεται να φθάσει στο μέγιστο κατά την περίοδο 2011-2019, οπότε και αναμένεται ετήσια παραγωγή 50 εκατ. τόνων. Μετά την περίοδο αυτή υπολογίζεται ότι θα αρχίσει η σταδιακή μείωση της παραγωγής.

Στο σημείο αυτό, αξίζει να γίνει αναφορά στην κρατική ενεργειακή εταιρεία του Αζερμπαϊτζάν, SOCAR. Είναι ο μεγαλύτερος βιομηχανικός και εμπορικός όμιλος εταιρειών της χώρας. Η εταιρεία τελεί υπό τον άμεσο έλεγχο του Προέδρου της χώρας, ο οποίος και διορίζει την ηγεσία της. Απασχολεί συνολικά 79,5 χιλιάδες άτομα. Το όραμα του Προέδρου Aliyev είναι να μετατρέψει τον όμιλο της SOCAR από έναν εθνικό σε ένα περιφερειακό ενεργειακό όμιλο.

Στο χώρο της εξόρυξης φυσικού αερίου δραστηριοποιούνται εκτός της SOCAR και οι εταιρείες OC και JV καθώς και η AIOC. Τα σημαντικότερα κοιτάσματα είναι αυτά του Azeri-Shirag-Guneshli για το πετρέλαιο και το τεράστιο offshore κοίτασμα φυσικού αερίου Shah Deniz που παρουσιάζει μέχρι στιγμής αποθέματα που ανέρχονται σε 1,2 τρις. κυβικά μέτρα αερίου.

Οι σημαντικότεροι αγωγοί πετρελαίου είναι ο αγωγός Μπακού –Τιφλίδος- Τσεϋχάν (BTC) μήκους 1.768 χλμ., ο αγωγός Μπακού-Σούπσα (Western Route Export Pipeline-WREP) μήκους 833 χλμ. και ο «βόρειος» αγωγός Μπακού –Νοβοροσίσκ (North Route Export Pipeline-NREP), μήκους 1330 χλμ. Το Αζερμπαϊτζάν διαθέτει και τρεις κύριους αγωγούς μεταφοράς φυσικού αερίου προς τις διεθνείς αγορές: τον Kazi Magomed – Novo Filya, τον Μπακού-Τιφλίδα- Ερζερούμ (BTE ή South Caucasus Pipeline-SCP) και τον παλαιό αγωγό Hajigabul-Gardabani. Χάρη στο πολλαπλό δίκτυο αγωγών που διέρχεται από το έδαφός του, το Αζερμπαϊτζάν φιλοδοξεί να παίξει ουσιαστικό ρόλο ως παραγωγός χώρα, εναλλακτικός προμηθευτής της Δύσης αλλά και διακομιστής.

ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΑΔΟΣ – ΑΖΕΡΜΠΑΪΤΖΑΝ

Οι διπλωματικές σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και Αζερμπαϊτζάν ξεκίνησαν το 1992. Η Πρεσβεία της Ελλάδος στο Μπακού άρχισε να λειτουργεί το 1993 και η Πρεσβεία του Αζερμπαϊτζάν στην Αθήνα το 2004. Οι διμερείς σχέσεις είναι καλές, με υψηλού επιπέδου πολιτικό διάλογο που έχει αναπτυχθεί τα τελευταία χρόνια και ικανοποιητικό διμερές συμβατικό πλαίσιο (μνημόνια, συμφωνίες, πρωτόκολλα).

Η χώρα μας αρχικά επεδίωξε την απευθείας προμήθεια αζερικού αερίου και την προώθηση του σχεδίου αγωγού ITGI (του αγωγού που θα συνέδεε την Τουρκία με την Ιταλία μέσω του ελληνικού εδάφους και υποθαλάσσιας σύνδεσης). Το 2012, το σχέδιο του εν λόγω αγωγού δεν συμπεριελήφθη τελικά από τη διεθνή εταιρεία Shaz Deniz κατά το διαγωνισμό για την επιλογή του αγωγού που θα μεταφέρει στην Ευρώπη τη μελλοντική παραγωγή αερίου από το κοίτασμα Shaz Deniz-2. Στη συνέχεια, ελήφθη η απόφαση για την υποστήριξη του σχεδίου αγωγού TAP, η οποία και στέφθηκε με απόλυτη επιτυχία πρόσφατα.

Οι εμπορικές συναλλαγές μεταξύ των δύο χωρών δεν εξελίσσονται ικανοποιητικά για την ελληνική πλευρά. Η αζερική οικονομία, λόγω μη αυτάρκειας στην παραγωγή, πραγματοποιεί μεγάλες εισαγωγές όλων των κατηγοριών (κεφαλαιουχικά αγαθά, καταναλωτικά είδη και τρόφιμα). Η Ελλάδα διαθέτει σειρά προϊόντων που αποτελούν αντικείμενο εισαγωγών στο Αζερμπαϊτζάν από ανταγωνίστριες χώρες, οι οποίες, όμως, έχουν ήδη καταβάλει ουσιαστικές και συστηματικές προσπάθειες εισόδου στην αζερική αγορά.

Σύμφωνα με στοιχεία, κατά το 2012 η αξία των ελληνικών εξαγωγών ανήλθε σε 11 εκατ. ευρώ, παρουσιάζοντας αύξηση της τάξεως του 27,2 % σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα 2011. Την πρώτη θέση μεταξύ των εξαγωγικών ειδών καταλαμβάνουν οι σωλήνες, τα φαρμακευτικά προϊόντα, οι πέτρες (πρόκειται για εξαγωγή διακοσμητικής πέτρας που πραγματοποίησε γνωστή ελληνική εταιρεία για επένδυση ξενοδοχειακής μονάδας στο Αζερμπαϊτζάν), τα γλυκά, τα ενδύματα από γουνοδέρματα (οι δύο μεγαλύτερες αζερικές εισαγωγικές εταιρείες διατηρούν άριστη συνεργασία με τις ελληνικές επιχειρήσεις γουνοποιών την τελευταία δεκαετία, καθώς η ελληνική γούνα απολαμβάνει εξαιρετικής φήμης στο Αζερμπαϊτζάν), τα χαρτικά και οι συσκευές κλιματισμού (αφορά σταθερή τα τελευταία χρόνια συνεργασία γνωστής ελληνικής εταιρείας με Αζέρους εταίρους). Άλλα προϊόντα που εξάγει η χώρα μας στο Αζερμπαϊτζάν είναι οχήματα ειδικών χρήσεων, αλουμίνιο, κόλλες, ενδύματα, βερνίκια κ.ά. (σε μικρές ποσότητες).

Οι εισαγωγές της Ελλάδος από το Αζερμπαϊτζάν περιορίζονται σε ελάχιστες ομάδες προϊόντων. Συγκεκριμένα, αφορούν κυρίως ακατέργαστο πετρέλαιο, ακατέργαστα λάδια από πετρέλαιο και ασφαλτούχα ορυκτά και δευτερευόντως αλουμίνιο, προκειμένου να γίνει επεξεργασία του για να επανεξαχθεί και χυμούς φρούτων.

Από τα παραπάνω, προκύπτει ότι οι εμπορικές συναλλαγές μεταξύ των δύο χωρών δεν εξελίσσονται ικανοποιητικά για την ελληνική πλευρά. Ενώ το Αζερμπαϊτζάν πραγματοποιεί ετησίως εισαγωγές προϊόντων ύψους 9,65 δις. δολαρίων (2012), η Ελλάδα παραμένει ασήμαντος εμπορικός του εταίρος, παρά το γεγονός ότι το εύρος των εξαγωγικών προϊόντων της θα επέτρεπε, κατόπιν καταβολής αναγκαίων συστηματικών προσπαθειών, την είσοδό τους στην αζερική αγορά.

Αναφερόμενοι σε συστηματικές προσπάθειες, εννοούμε την αύξηση του βαθμού γνωριμίας των ελληνικών προϊόντων στο αζερικό καταναλωτικό κοινό, μέσα από στοχευμένες εκδηλώσεις (ενημερωτικές ημερίδες, εκδηλώσεις

γευσιγνωσίας/οινογνωσίας, διαφημιστικές καταχωρήσεις, εκθέσεις, επιχειρηματικές αποστολές, προσκλήσεις εμπορικών επισκεπτών, καλλιέργεια επαφών κ.α.), τις οποίες θα έπρεπε να επιδιώκει η ελληνική επιχειρηματική κοινότητα. Όλες οι ως άνω ενέργειες θεωρούνται αυτονόητες και υλοποιούνται από τις ανταγωνίστριες της Ελλάδος χώρες, με αποτέλεσμα τα προϊόντα τους να βρίσκονται στα ράφια των αζερικών καταστημάτων.

Από την άλλη πλευρά, το χαμηλό επίπεδο των ελληνικών εξαγωγών προς το Αζερμπαϊτζάν μπορεί να δικαιολογηθεί από την ύπαρξη εμποδίων, δασμολογικών και μη, τα οποία όμως συναντούν όλοι οι ξένοι επιχειρηματίες, προσπαθώντας να προωθήσουν τα προϊόντα τους στην τοπική αγορά. Σημειώνονται, ωστόσο, ορισμένα μη δασμολογικά εμπόδια, εξαιτίας των οποίων η αγορά παραμένει δύσκολη στην πρόσβαση της από τις ελληνικές επιχειρήσεις, όπως οι πολύ αργές διαδικασίες στα τελωνεία, η παντελής απουσία επιχειρηματικής κουλτούρας δυτικού τύπου, η νοοτροπία ενός μουσουλμανικού στην πλειονότητά του κόσμου με πολύ ισχυρές ακόμη σοβιετικού τύπου δομές, η γλώσσα επικοινωνίας στις συναλλαγές (σχεδόν αποκλειστικά η αζερική και η ρωσική – η αγγλική ομιλείται μόνο από πολύ μικρό μέρος του πληθυσμού), τα κλειστά και άτυπα κυκλώματα διακίνησης προϊόντων και ο μονοπωλιακός ή ολιγοπωλιακός χαρακτήρας της αγοράς σε αρκετές κατηγορίες προϊόντων.

Ακόμη, τα οικονομικά κριτήρια δεν είναι τα μόνα που λαμβάνονται υπόψη από τους εγχώριους παράγοντες για τη λήψη αποφάσεων σε επίπεδο επιχειρηματικής συνεργασίας. Πολλοί επηρεάζονται από στερεότυπα του παρελθόντος, που θέλουν την Ελλάδα να ακολουθεί αντιτουρκική και φιλοαρμενική πολιτική και, συνεπώς, αντιμετωπίζουν αρνητικά την ανάπτυξη στενότερων επιχειρηματικών σχέσεων με τη χώρα μας.

Τα παραπάνω εξηγούν τους λόγους για τους οποίους οι εξαγωγές μας προς το Αζερμπαϊτζάν παραμένουν σε χαμηλά επίπεδα, αν και με αυξητική τάση για το 2012 λόγω και των προσπαθειών που καταβάλλονται τόσο από την ελληνική επιχειρηματική κοινότητα όσο και από το Γραφείο ΟΕΥ σε συνεργασία με την Πρεσβεία. Εκτίμησή μας ήταν εδώ και πολύ καιρό ότι μόνο μια σημαντική εξέλιξη στις διμερείς σχέσεις (όπως λ.χ. η επιλογή του ενεργειακού αγωγού TAP, με εταιρική συμμετοχή της κρατικής εταιρείας Socar) θα μπορούσε να ανατρέψει τη σημερινή εικόνα, καθώς θα περνούσε στον αζερικό επιχειρηματικό κόσμο το μήνυμα έναρξης επενδύσεων στην Ελλάδα, με αποτέλεσμα τη διεύρυνση και εμβάθυνση των οικονομικών και εμπορικών σχέσεων των δύο χωρών.

Λόγω όλων των προαναφερόμενων ιδιαιτεροτήτων τής τοπικής αγοράς, η ύπαρξη τοπικού εταίρου και η συμμετοχή εταιρειών σε διεθνείς εκθέσεις στο Αζερμπαϊτζάν με την εκ παραλλήλου συστηματική καλλιέργεια διαπροσωπικών σχέσεων με τους Αζέρους επιχειρηματίες και τον εγκλιματισμό των Ελλήνων επιχειρηματιών στην αζερική πραγματικότητα και νοοτροπία θεωρούνται ως οι πλέον απαραίτητες μέθοδοι για τη δραστηριοποίηση ξένων εταιρειών στη χώρα.

Θεωρούμε, επίσης, ότι η προσχώρηση του Αζερμπαϊτζάν στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου (WTO) θα εξασφάλιζε ξεκάθαρο δασμολογικό πλαίσιο και θα οδηγούσε σταδιακά τη διοίκηση της χώρας σε εναρμόνιση με τις αρχές του εν λόγω Οργανισμού.

Προς το παρόν, κατά τις διαπραγματεύσεις ένταξης στο WTO, η αζερική κυβέρνηση συνεχίζει να υποστηρίζει το αίτημά της για απόδοση καθεστώτος αναπτυσσόμενης χώρας (και όχι ανεπτυγμένης), με ό,τι αυτό συνεπάγεται.

Ας σημειωθεί δε ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση, όπως και άλλοι διεθνείς οργανισμοί (Παγκόσμια Τράπεζα, Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης κ.α.) καταβάλλουν προσπάθειες, μέσω συγκεκριμένων προγραμμάτων, προς την κατεύθυνση της εναρμόνισης όχι μόνο του νομικού καθεστώτος αλλά και της καλύτερης δυνατής πρακτικής εφαρμογής της νομοθεσίας της χώρας, με βάση τα δυτικά πρότυπα. Όλες αυτές οι προσπάθειες γίνονται με στόχο την διευκόλυνση της πρόσβασης ξένων προϊόντων, υπηρεσιών και επενδύσεων στην αγορά του Αζερμπαϊτζάν, η οποία παρουσιάζει πολλές ανάγκες στον τομέα του κεφαλαιουχικού εξοπλισμού, των καταναλωτικών αγαθών, καθώς και των τροφίμων, δεδομένου ότι ο παραγωγικός ιστός της χώρας τελεί υπό ανάπτυξη.

ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ-ΑΖΕΡΜΠΑΪΤΖΑΝ

Μετά τις δύο πρόσφατες μεγάλες αποφάσεις (ιδιωτικοποίηση ΔΕΣΦΑ και αγωγός TAP), ανοίγει ένα νέο κεφάλαιο στις σχέσεις των δύο χωρών. Δόθηκε το πολυαναμενόμενο σύνθημα προς την αζερική επιχειρηματική κοινότητα από την αζερική κυβέρνηση να ασχοληθεί με την ανάπτυξη των οικονομικών και εμπορικών σχέσεων με την Ελλάδα. Αυτό το στοιχείο πρέπει να αξιολογηθεί αναλόγως καθώς είναι ιδιαίτερα σημαντικό και υπογραμμίζει την πολιτική βούληση από πλευράς Αζερμπαϊτζάν να ωθήσει εξελίξεις προς αυτήν την κατεύθυνση. Μεγάλοι ελληνικοί όμιλοι θα πρέπει τώρα να αποφασίσουν να έλθουν στο Αζερμπαϊτζάν με σοβαρές προθέσεις, προκειμένου να εκμεταλλευτούν τις σημαντικές ευκαιρίες και προοπτικές που ανοίγονται και να δώσουν ώθηση στις μέχρι τώρα χαμηλές εξαγωγές της Ελλάδας προς στο Αζερμπαϊτζάν. Αυτό φυσικά, στη συνέχεια, θα έχει αντίκτυπο και στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις που θα δουν το έδαφος πιο πρόσφορο για αυτές σε σχέση με το παρελθόν.

Πιο συγκεκριμένα, οι κάτωθι τομείς παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον: Φάρμακα, δομικά υλικά (αλουμίνιο, μονωτικά υλικά, μάρμαρο, τούβλα, διακοσμητική πέτρα, υδραυλικά, είδη υγιεινής, καλώδια, σωλήνες κ.ά.), ηλεκτρολογικός εξοπλισμός, τρόφιμα (φρούτα-κομπόστες, ελιές-ελαιόλαδο, φέτα-γαλακτοκομικά, γλυκά, μπισκότα, είδη αρτοποιίας), γεωργικά μηχανήματα / γεωργικά προϊόντα / λιπάσματα, είδη από γουνοδέρματα, καλλυντικά, ανελκυστήρες, συσκευές κλιματισμού.

Προοπτικές έχει, ακόμη, η συμμετοχή ελληνικών εταιρειών στον κατασκευαστικό τομέα (π.χ. οδικοί άξονες στην περιφέρεια, νέο λιμάνι (Alyat), νέο ναυπηγείο, νέο διυλιστήριο, συνεχή αναβάθμιση των αεροπορικών υπηρεσιών, έργα υποδομής στον τομέα ενέργειας, δικτύων ύδρευσης), η συμμετοχή σε ενεργειακά έργα και έργα ΑΠΕ (υδροηλεκτρικά, φωτοβολταϊκά, αιολική ενέργεια) κυρίως σε συνεργασία με το Κρατικό Κέντρο ΑΠΕ, η μεταφορά τεχνογνωσίας στον τομέα της γεωργίας για την ενίσχυση της παραγωγικότητας (χρήση κατάλληλων λιπασμάτων, σπόρων, μεθόδων καλλιέργειας), η εμπλοκή της ελληνικής ελαφράς βιομηχανίας και ειδικότερα σημαντικός κλάδος της που είναι ο τομέας παραγωγής, επεξεργασίας και συσκευασίας τροφίμων.

Επίσης, η διαχείριση απορριμμάτων, η συνεργασία στον τομέα των τηλεπικοινωνιών, οι συμβουλευτικές υπηρεσίες, ο τομέας υγείας (φαρμακευτική βιομηχανία, έργα υποδομής νοσοκομείων, ιδιωτικά διαγνωστικά και θεραπευτικά κέντρα υγείας / κατάλληλο επιστημονικό προσωπικό, όπου υπάρχουν μεγάλες ελλείψεις, αλλά και η προσέλκυση ασθενών στην Ελλάδα) αποτελούν εν δυνάμει πεδία δραστηριοποίησης ελληνικών επιχειρήσεων.

Επίσης, ενδιαφέρον έχουν τα τεχνολογικά πάρκα που λειτουργούν υπό πλήρη κρατική επίβλεψη (αφορούν κυρίως μεγαλύτερες επιχειρήσεις – επενδυτές που επιθυμούν να έρθουν σε ειδική συμφωνία για βιομηχανική παραγωγή με χρήση υψηλής τεχνολογίας και υπερσύγχρονων εγκαταστάσεων με ευνοϊκούς όρους, free trade zone, απαλλαγή από συγκεκριμένους φόρους για 7 χρόνια και άλλα προνόμια). Κύριες περιπτώσεις αποτελούν το Sumgait Technological Park και το Sumgait Chemical Industrial Park.

Παρότι το Αζερμπαϊτζάν δεν έχει ανεπτυγμένο τουρισμό, η μεταφορά τεχνογνωσίας στον κλάδο έχει μεγάλο ενδιαφέρον καθώς υπάρχει ισχυρή θέληση της χώρας να μετατραπεί στο «μαργαριτάρι της Κασπίας» αλλά ευκαιρίες υπάρχουν και στην ενίσχυση του τουριστικού ρεύματος προς την Ελλάδα (ομάδων υψηλής εισοδηματικής στάθμης) βοήθουσης και της απευθείας αεροπορικής σύνδεσης Αθηνών-Μπακού)

Κινητικότητα παρουσιάζουν και οι επισκευές πλοίων, η ανανέωση του στόλου λεωφορείων του Μπακού και η βελτίωση δικτύου ύδρευσης και ποιότητας ύδατος,

Θα μπορούσε επίσης να αναπτυχθεί μια συνεργασία εργολαβικών εταιρειών από τις δύο χώρες στο Αζερμπαϊτζάν αλλά και σε τρίτες χώρες, όπως και για την οικοδόμηση του δικτύου φυσικού αερίου στην Αλβανία και την διεύρυνση του υπάρχοντος δικτύου της ΔΕΣΦΑ στην Ελλάδα.

Είναι σημαντικό ότι υπάρχει πλέον διαπιστωμένο ενδιαφέρον από την αζερική πλευρά με πιο πρόσφατο παράδειγμα αυτό της εξαγοράς του 66% του ΔΕΣΦΑ από την κρατική Εταιρεία Πετρελαίου SOCAR και την σημαντικότερη πρόκριση του αγωγού φυσικού αερίου TAP. Βλέπουν την Ελλάδα ως σημείο εισόδου στην ευρωπαϊκή αγορά. Πρόκειται για εξαιρετικά καλή συγκυρία καθώς σηματοδοτεί την έναρξη μιας νέας εποχής στις σχέσεις των δύο χωρών. Έχει δοθεί το «πράσινο φως» για να προχωρήσουν οι επιχειρηματικές σχέσεις πιο δυναμικά.

ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ

Οι Έλληνες επιχειρηματίες οφείλουν να θυμούνται ότι η αζερική αγορά είναι κορεσμένη καθώς η Τουρκία, η Ρωσία, οι ΗΠΑ και αρκετοί Ευρωπαίοι εταίροι μας (Βρετανία, Ιταλία, Γερμανία, Αυστρία, Ολλανδία κ.α.) έχουν ήδη δραστηριοποιηθεί εντατικά την τελευταία δεκαετία στο Αζερμπαϊτζάν. Αυτό δεν είναι απαραίτητα απαγορευτικό. Αλλά, χρειάζεται στόχευση στα ακόλουθα:

- παρουσία στις αζερικές ετήσιες διεθνείς εκθέσεις,
- εντατική αναζήτηση τοπικού εταίρου για σύσταση μικτής επιχείρησης ή αντιπροσώπου που να έχει πρόσβαση σε δίκτυα διανομής και τελωνεία,
- ανταλλαγή συχνών επισκέψεων και προσκλήσεων με στόχο την ανάπτυξη προσωπικών επαφών και την εξοικείωση με την εντόπια νοοτροπία,
- συνεργασίες με εταιρείες τρίτων χωρών που έχουν ήδη εγκατασταθεί στην αζερική αγορά, με τη μορφή υπεργολαβιών ή τριγωνικών συνεργασιών και
- το σκεπτικό ότι «πηγαίνω να δημιουργήσω κάτι στο Αζερμπαϊτζάν» είτε μέσω ίδρυσης μιας μικρής επιχείρησης είτε χρήσης μηχανισμών συγχρηματοδότησης, όπως της Κρατικής Εταιρείας Επενδύσεων (Azerbaijan Investment Company, AIC) ή/και της Διεθνούς Εταιρείας Επενδύσεων της Κασπίας (Caspian International Investment Company, CIIC), όπου εταίρος είναι το ίδιο το κράτος, κυρίως με στόχο την ανάπτυξη του μη-πετρελαϊκού τομέα (και οι δύο εταιρείες βρίσκονται υπό την διαχείριση του Υπουργείου Οικονομικής Ανάπτυξης του Αζερμπαϊτζάν).

Κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων για κλείσιμο συμφωνίας, ο επιχειρηματίας πρέπει να παραμένει πολύ σταθερός στις θέσεις του. Ο Αζέρος επιχειρηματίας είναι γενικά αργός στις αποφάσεις του (όπως οι περισσότεροι επιχειρηματίες της Κεντρικής Ασίας). Συνήθως απαιτούνται μήνες πριν από την τελική επιτυχή έκβαση μιας επιχειρηματικής συμφωνίας. Δεν προτιμά την επικοινωνία μέσω γραπτής αλληλογραφίας, αν και την απαιτεί από την ξένη πλευρά. Ο ξένος επιχειρηματίας μπορεί να θεωρεί θετικό σημάδι την επίτευξη προφορικής συμφωνίας, ωστόσο πρέπει να επιδιώκει γραπτή κατοχύρωση.

Η εξεύρεση στελέχους-επιτόπιου συνεργάτη με γνώση της γλώσσας και της νοοτροπίας κάνουν τον Αζέρο επιχειρηματία να αισθάνεται πιο άνετα κατά τη διάρκεια των επιχειρηματικών συναντήσεων. Καλό είναι να πραγματοποιούνται κατόπιν συστηματικής προσπάθειας (απαιτείται χρόνος γι' αυτό) με διευθυντικά στελέχη των εταιρειών και γενικά υψηλά ιστάμενων προσώπων που λαμβάνουν αποφάσεις. Η τήρηση του ωραρίου συναντήσεων πρέπει να γίνεται σεβαστή παρά τα κυκλοφοριακά προβλήματα. Ενδείκνυται η ανταλλαγή επαγγελματικών καρτών με την αναγραφή κινητού τηλεφώνου και ηλεκτρονικής διεύθυνσης. Αν δεν υπάρχει επιτόπιος συνεργάτης, η παρουσία Αζέρου ή ρωσόφωνου διερμηνέα είναι απαραίτητη με την παράλληλη χρήση ορισμένων φράσεων από πλευράς του ξένου επιχειρηματία στην αζερική.

Η εκατέρωθεν πρόσκληση σε επαγγελματικό γεύμα έχει ιδιαίτερη αξία. Όταν προέρχεται από την αζερική πλευρά συχνά σηματοδοτεί ενδιαφέρον για έναρξη συνεργασίας.

Δεν θα πρέπει να διαφεύγει της προσοχής του δυνητικού Έλληνα επιχειρηματία στο Αζερμπαϊτζάν ότι αυτή η χώρα του Καυκάσου:

- Επιθυμεί να επιτύχει την διαφοροποίηση της οικονομίας, του πετρελαϊκού και του μη πετρελαϊκού τομέα. Θεωρεί ότι είναι ο μόνος τρόπος για βιώσιμη ανάπτυξη.

- Στοχεύει στην αυτάρκεια της χώρας για τις επόμενες δεκαετίες, έτσι ώστε να μην υπάρχει η τεράστια εξάρτηση από τις εξαγωγές πετρελαίου και φυσικού αερίου (ήδη εξάγουν λ.χ. ζωϊκά λίπη, χυμούς φρούτων, λαχανικά και χημικά).
- Επιθυμεί να αναδειχθεί σε τουριστικό πόλο (βλ. Eurovision) αλλά και ισχυρή περιφερειακή δύναμη στην ευρύτερη περιοχή.
- Προσπαθεί σε κάποιο βαθμό να επιφέρει τις απαραίτητες θεσμικές αλλαγές, να ενισχύσει το νομικό πλαίσιο, να λάβει τεχνική βοήθεια, να εναρμονίσει τη χώρα γενικότερα σύμφωνα με τα διεθνή και δυτικά πρότυπα, να δημιουργήσει τις συνθήκες που θα βελτιώσουν το επίπεδο κοινωνικής πρόνοιας και υγείας των κατοίκων, να επιφέρει ανάπτυξη στις επαρχίες, να επενδύσει στο ανθρώπινο κεφάλαιο βελτιώνοντας το εκπαιδευτικό σύστημα και να δώσει πλήρως εξαγωγίμο προσανατολισμό στην οικονομία.
- Προβάλλει τη χώρα στο εξωτερικό με κάθε τρόπο, ατενίζει το μέλλον με αισιοδοξία και διαμορφώνει με όλες της τις δυνάμεις τη δική της ταυτότητα στο παγκόσμιο γίγνεσθαι.

Όμως, δεν πρέπει να ξεχνά επίσης ότι πρόκειται για μια οικονομία η οποία προς το παρόν ανθεί με ατμομηχανή το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο. Δεν πρέπει να συγκρίνεται με την αγορά της Ρωσίας, έχει τα δικά της ιδιαίτερα χαρακτηριστικά (μουσουλμανική χώρα με ισχυρές πρώην σοβιετικές δομές). Ως εκ τούτου, στους σημαντικότερους τομείς της οικονομίας δεσπόζουν ακόμα τα κρατικά μονοπώλια και το επίπεδο ανάπτυξης του τραπεζικού και χρηματοπιστωτικού τομέα δεν είναι ιδιαίτερα υψηλό. Λόγω της οικονομικής ευμάρειας που επικρατεί στο υψηλής εισοδηματικής στάθμης κοινωνικό στρώμα (5% - 10% του πληθυσμού) και λόγω των πολλών θετικών αλλαγών που έχει επιτύχει η χώρα σε διάστημα 20 ετών ως ανεξάρτητο κράτος, οι Αζέροι έχουν μεγάλη αυτοπεποίθηση, είναι περήφανοι και φιλόδοξοι ανεξαρτήτως μορφωτικού επιπέδου. Επιθυμούν να επιλέγουν και όχι να επιλέγονται ως εταίροι και να συγκεντρώνουν τις καλύτερες δυνατές προτάσεις που μπορεί να δώσουν οι ξένες αγορές και εταιρείες.

Τέλος, το Αζερμπαϊτζάν πρέπει να αξιολογείται ως σημείο εισόδου για δραστηριοποίηση την ευρύτερη περιοχή και τις αγορές της Κεντρικής Ασίας.

Μπακού, 18-07-2013

Α. Ν. Παπαναστασίου
Επικεφαλής Γραφείου Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων
Πρεσβεία της Ελλάδος στο Αζερμπαϊτζάν